

קינה לתשעה באב תשפ"ד

הקליר מקונן "על חורבן בית המקדש כי הורס וכי הודש אספוד בכל שנה ושנה מספד חדש על הקודש ועל המקדש". (קינה כ"ה).

הפסד 'שנה זו' מהעדר הקודש והמקדש

א. על מה מספד חדש בכל שנה ושנה - על המעלות שהינו יכולים לקבל בשנה זו אם היה מקדש על מכונו.

ישנם הרבה דברים שאנו חסרים, נתמקד היום בחלק התורה, שזה חלק שאנו מזכירים את חסרוננו מחמת החורבן כמה פעמים בכל יום, בשמו"ע אנו אומרים 'השיבנו אבינו לתורתך, וכי מתה 'הלכנו' מהתורה שאנו צריכים 'לשוב' אליה, אלא פירושו שבחורבן התנתקנו אף מהתורה ניתוק גדול ונוצר בינינו ריחוק מופלג, וע"כ אנו מבקשים 'הבינו לתורתך' תחזירנו לאותו מקום שאחזנו בחיבור לתורתך בזמן בית המקדש.

המקום הנוסף הוא בברכת אהבה רבה, שהיא ברכה המדברת כולה על התורה ולימוד התורה, ובתוך הדברים אנו מזכירים לפתע בקשה ממין שונה 'והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ ותוליכנו קוממיות לארצנו', והשאלה ברורה, מה בקשה זו עושה באמצע ברכה שכולה עוסקת בתורה ודרכי לימודה.

ונבין כי אף זה מאותה סיבה, שהתורה של זמן הבית נמצאת כמה מדרגות מעל התורה שבזמן החורבן, ע"כ חלק מבקשת השפעת התורה זה לבקש על קיבוץ גלויות שנצא מהגלות וממילא תחזור התורה ותבא אלינו בשיא תפארתה.

וכאן עלינו לבא ולהזכיר, לבא ולהמחיש, מה היה לנו מלפנים, ומה נשארנו חסרים, מה עומק החיסרון, ומה שורש החיסרון.

ב. הפסוק אומר 'מלכה ושריה בגוים - אין תורה', ופירש הגר"א קרא כפשוטו, שהבחינה של התורה שיש לנו בגלות היא בחינת 'אין תורה', והוא מה שהובא ממנו על אבות (סופ"ה) כי אין תורה בלא ביהמ"ק - והוא מש"כ באיכה 'מלכה ושריה בגוים - אין תורה', ולכך אומרים יה"ר שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו - ותן חלקנו בתורתך.

ויותר מכך הזכיר הגר"א שהיחס בין זמננו אנו לזמן החורבן הוא שיחס הדמיון שבין

תרווד רקב ובין אדם חי (בליקוטים בסו"ס ספרא דצניעותא, הובא בספר אוהל מועד על החורבן) וז"ל "שחורבן ביהמ"ק היה כמיתה לכלל ישראל וטעמו בו טעם מיתה ממש, כי ציון היא בית 'חיינו' ונשארנו כגוף בלי נשמה. והציאה לארץ העמים היתה כירידה לקבר, והעמים אכלו בשרינו כרימה למת. ובתחילה נשארנו עדיין עצמות שהם הישיבות הגדולות ות"ח, עד שנרקבו גם הם ולא נשאר אלא תרווד רקב מאיתנו ונעשה עפר" וכו'.

ג. מכל מה שלמדנו עד כאן אנו מבינים מדוע יש לנו לעשות מספד חדש בכל שנה, כי בכל שנה ושנה אם היה לנו בית המקדש הינו מגיעים לדרגות מופלגות חדשות, ובכל שנה היה לנו מה להתקדם התקדמות חדשה דוקא בה, ולכך יש לנו לעורר קינה חדשה להתבונן על הפסד חדש בכל שנה ושנה על תורת אותה שנה שחסרה.

ד. ועל כל מה שלמדנו עד כאן יש לנו להוסיף קומה חדשה וללמוד כי חלק זה של חורבן התורה שהפסדנו בחורבן בית המקדש אינו רק פרט ותוצאה, אלא הוא שורש וסיבה, והוא אחד מעמודי התווך שהעמידו את בית המקדש, וכאשר הוא נחרב זה מה שגלגל את המשך החורבן, כי כאשר נפל היסוד רק אז נפל הבנין.

דהנה כתב הרמב"ם ברפ"ה מהלכות תעניות מיסוד דברי המשנה בפ"ד מתענית, "וי"ז בתמוז חמשה דברים ארעו בו. נשתברו הלוחות. ובטל התמיד מבית ראשון. והבקעה ירושלים בחרבן שני. ושרף אפוסטומוס הרשע את התורה. והעמיד צלם בהיכל.

ותשעה באב חמשה דברים ארעו בו. נגזר על ישראל במדבר שלא יכנסו לארץ. וחרב הבית בראשונה ובשנייה. ונלכדה עיר גדולה וביתר שמה והיו בה אלפים ורבבות מישראל והיה להם מלך גדול ודמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך המשיח. ונפל ביד הרומיים ונהרגו כלם והיתה צרה גדולה כמו חרבן בית המקדש. ובז' ביום המוכן לפרענות חרש טורנוסרופוס הרשע את ההיכל ואת סביביו לקים מה שנגמר ציון שדה תחריש".

ושמענו ללמוד כי כאשר נתבונן נראה הן ב"ז בתמוז הן בת"ב כי יש בהם מאורע ראשון הנמצא בדור דעה - ביסוד האומה, וחטא זה השוכן לישראל בבסיס, מתוכו ומכוחו חזרו וצמחו הפורענויות שחזרו ובאו בזמנים אלו. ב"ז בתמוז השורש זה שבירת הלוחות, ובת"ב השורש זה חטא המרגלים שעליו הביאו חז"ל (תענית כ"ט) "ותשא כל

העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא, אמר רבה אמר ר' יוחנן תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם ואני קובע לכם בכיה לדורות".

וכל אחד מבין כי יש יחס מקביל בין השורש ובין ראש הלענה הצומחת ממנו, וחטא העגל הוליד דוגמתו, וחטא המרגלים הוליד דוגמתו, וכיון שחטא העגל הוא קלקול רוחני של 'אלהים אחרים על פני', לכך גם הקלקולים שנולדו ממנו לזמן זה צריכים לבא במידה זו של קלקול וחבלה בכוחות הרוחניים הגורמים את השתלשלות ההשפעה הרוחנית לעולם, ולעומת זה חטא המרגלים שהיה על 'מאסם בארץ חמדה', שהוא קלקול וחבלה במקום של השראת שכינה בעצמו של ארץ, בו מתאים שהפורענויות שייוולדו ממנו יהיו בחלקים של העולם הגשמי שזכו לקבל ולקיים את אותם השפעות רוחניות שהשפיע הקב"ה טובה לישראל קודם החורבן.

והדברים בכללותם עומדים ברורים, שאכן השתלשלות חטא העגל לדורות פעלה שבי"ז בתמוז נחרבו הכוחות הרוחניים המעמידים את השראת השכינה בגלוי בישראל, וזה ביטול התמיד, צלם בהיכל, ושרף אפוסטמוס את התורה, ואילו השתלשלות הבכיה על מאסם בארץ חמדה פעלה קלקול וחורבן שבת"ב הסתלק אותו נרתיק שהחזיק את השראת השכינה בישראל, וזה חורבן הבית בראשון ושני, חורבן ביתר, ונחרשה העיר.

אמנם אחת יש בה והיא יוצאת מן הכלל, ורבות בשנים תמהנו בה, מדוע הבקעת העיר שייכת לקלקולים הרוחניים של י"ז בתמוז, והרי היא תחילת חורבן 'הבנין', ורואיה לה להשתלשל מחטא המרגלים ולא מחטא העגל, ומדוע היא נמצאת בתולדות חטא העגל. וזה פלא.

ה. אך באמת הקושיא טעות, שכאשר נבין בגמרא מה זה 'הובקעה העיר' נראה כי אכן הדבר מובן פשוט ונורא.

תחילת נבואת ירמיהו פי הנני קרא לכל משפחות ממלכות צפונה נאם ה' ויבאו ונתנו איש כסאו פתח שערי ירושלים ועל כל חומתיה סביב ועל כל ערי יהודה. אך מה היא אותה נקודה נוראה המונחת באותה נבואה ראשונה שמלכי האומות 'יתנו כיסאם' פתח שערי ירושלים, זה לא התבאר.

אך הדבר מבואר בהמשך הנביא, (פלי"ט) 'בעשתי עשרה שנה לצדקיהו בחדש הרביעי בתשעה לחדש הבקעה העיר, ויבאו כל שרי מלך בבל וישבו בשער התנן נרגל שר אצר סמנר נבו שר סכים רב סריס נרגל שר אצר רב מג וכל שארית שרי מלך בבל. ופירש

רש"י שפסוק זה הוא 'קיום אותה נבואה עליונה' שפתח בה ירמיהו, שאותה נבואה שעתידים שרי האומות לתת כיסאם 'פתח שערי ירושלים' התקיימה כאן בשעת 'הבקעת העיר' במה שנתנו כיסאם 'בשער התווד'.

אך עדיין אין אנו יודעים מהו 'שער התווד' היכן היה, ולמה הוא משמש, ומה משמעות כיסאות מלכי הגוים שם. והדבר מבואר בגמרא (סנהדרין ק"ג ע"א) ויבאו כל שרי מלך בבל וישבו בשער התווד א"ר יוחנן משום רשב"י מקום שמחתכין בו הלכות. אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי באתרא דמריה תלא ליה זיינייה תמן קולבא רעיא קולתיה תלא. והוסיף על כך רש"י (ירמיהו ל"ט) כי בזה התקיים האמור בקהלת (ג) מקום המשפט שמה הרשע.

נמצא כי מה שקרה בהבקעת העיר זה חורבן שלטון התורה של עם ישראל, דנגדע מה שאמרו 'כי מציון תצא תורה', והתקיים להיפך ח"ו שקבע שלטון הרשע את מקומו באותו מקום שממנו השפעת כח התורה לכל האומה והתיישבו בית המשפט של האג יחד עם כנופיית הבג"ץ בלשכת הגזית.

ו. נמצאנו למדים כי חורבן התורה שמונח בחורבן המקדש אינו חורבן תורה 'שנולד' מחורבן המקדש, אלא מבנה החורבן הוא הפוך, חורבן המקדש 'התחיל' מחורבן נקודה זו, שהדבר הראשון שהוזהרו עליו, והדבר הראשון שנחרב זה היה חלק זה של בית המקדש, שהדבר הראשון שרצו הגוים להחרב והדבר הראשון שהצליחו הגוים להחרב זה את החלק של 'מציון תצא תורה' הגלום במקדש, כי כח שלטון התורה הבוקע ועולה מן המקדש לבד מה שהוא המעמיד של התורה בעולם ובישראל, הוא גם המעמיד של כל עצמו של מקדש.

ועל פי זה נוכל להבין את דברי הגמרא (סנהדרין צ"ו ע"ב) כי בזמן החורבן יצא בת קול ואמרה 'עמא קטילא קטלת היכלא קליא קלית קימחא טחינא טחינת' באור נוסף. דהרגילות היא לפרש שהמקדש היה טחון מחמת שכבר נחרב בית המקדש העליון, וממילא כבר אין קיום לתחתון. אך שהאמור ששורש החורבן היה בכיבוש כח שלטון התורה של מציון תצא תורה הגלום בו, וזה היה בהבקעת העיר, נבין כי זה מה שהפך את ביהמ"ק לבחינת 'קמח', שהדבק של הבנין, החפצא המחבר ומעמיד את תבנית הבנין הוא כח התורה המונח במקום, כח הוראת התורה, ותפיסת השלטון במקום והפיכתו למקום הרשע - שלטון כנופיית בג"ץ וביהמ"ש של האג, גה חורבן כל המעמיד של הבית, וממילא לא נשאר מביהמ"ק אלא קימחא טחינא, וזה הפירורים שרק

יהתפזרו' בתשעה באב.

ז. ומעתה נחזור נשוב ביתר שאת למה שפתחנו בו כי על זה אכן יש לחזור ולעורר בכל שנה ושנה מספק חדש על הקודש ועל המקדש - על אותם מדרגות הקודש והמקדש שהיו בידינו שעד כמה שאנו יכולים אנו מדמיינים בעיני רוחנו מה חסרנו ומה חסרים אנו.

תִּרְחַם צִיּוֹן כְּאִשֶּׁר אָמַרְתָּ וְתִכְוֶנֶה כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ. תִּמְהַר יְשׁוּעָה וְתַחֲיֶשׁ גְּאֻלָּה וְתָשׁוּב לִירוּשָׁלַיִם בְּרַחֲמִים רַבִּים.